

ՆՈՅԵԱՆ ԱՂԱՆԻ

ՇԱՐԵԱԹԱԳԻՐ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԱՉԳԱՅԻՆ, ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ, ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

ԱՌԱՋԻՆ ՏԱՐԻ

ԿՈՍՏԱՆՆՆԻՍՊՈԼԻՍ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 6 ՄԱՐՏ 1852

ԹԻՒՒ 2

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Վեհափառ Սուլթան Նյուրիւն Սէֆիտ խան առաւարակութեան կայսեր տեսնել մերոյ իւր հայտաւարաց վրայ ունեցած անհափ սէրը և անոնց բարօրութեանը համար անդադար չի գործ դրած հայրական խնամքը ամեն երախտագէտ և բարեմիտ անձանց յայտնի է։ Անգամ ալ իբր յատուկ ապացոյց կայսերական բարի կամայքը առեւտրական գործոց կանոնաւոր ընթացքին արգելք եղող և ամեն մարդու քիչ կամ շատ ֆեսա տուող զբոսամիտութիւնը (քայլմէ) մէջ տեղէն վերցնելու համար հասարակաց օգնութիւն (խանէի ումումի) անուամբ արտաքոյ սովորութեան թեթեւ հարկ մը դրուելու հրաման ըրաւ։

Յիշեալ դրամաթուղթը որ զանազան քաղաքական ծանր դիպուածոց ժամանակները եղած մեծագումար ծախուց համար կայսերական գանձէն մետաղեայ դրամոց տեղ հասարակութեան ձեռքը անցաւ, երեք հարիւր յիսուն հազար քսակ օսմանեան դահեկանի փոխարէն ըլլալով, հասարակաց օգնութիւնն ալ նոյնչափի սահմանուած է։ Եւ այս անգամային ինչպէս ժողովուրդը ամենուն աղէկ մը յայտնի չըլլալով տեսակ տեսակ մեկնութիւններ տրուելու համար (ոմանք ըսին թէ մարդասիրութեան քանակն զուգուշ, ոմանք գրեցին թէ մէկ տարուան մէջ պիտի տրուի եւ այլն) և բարեխնամ Վայսեր բարձր կամայքը համեմատ իւր սիրելի հայտաւարաց ներգութիւն չի տրուելով հասարակաց օգնութեան բաժանումը արգարութեամբ չի գործ դրուելու համար նորին կայսերական մեծութիւնը բարեհաճեցաւ հրամայել որ այս արտաքոյ կարգի օգնութիւնը ինչ ձևով առնուելը հասարակութեան գիտցնելու մը տօք մանրամասն մեկնութիւններով մէկ ազդարարութիւն (թարիֆնամէ) մը գրուի և մեծազոր տէրութեան ընդարձակ երկիրներուն ամեն կողմը հրապարակաւ կարգացվի։ Այս ազդարարութեան աւելի շուտով տարածուելու ազգու միջոցը տպագրութիւնը ըլլալով, բարեխնամ կառավարութիւնը թէ լրագրոց և թէ ուրիշ թերթերու միջոցաւ հրատարակելը պատշաճ համարեց։ Աստի Նյուրիւն Նյուրիւն ներկայ թերթին մէջ ալ հասարակաց օգնութեան վերաբերեալ կայսերական ազդարարութեան հրատարակութիւնը Բարձրագոյն դուռէն մեր նաւաստութեան հրամայուած ըլլալով՝ ըստ պարտաւորութեան մերոյ յիշեալ բարձր հրամանը կատարելու կ'ընտապիմք։ Եւ այս Նյուրիւն Նյուրիւն բարեւ սէր ընթերցողները պէտք եղած լուրերէն չի զրկելու համար՝ յիշեալ ազդարարութիւնը առանձին յաւելուածի մը մէջ տպեցինք, որն որ այս օրուան թերթերնու հետ մեր յարգի ստորագրողաց կ'ուղարկեմք։

Յիշեալ յաւելուածէն պիտի տեսնան որ հասարակաց օգնութեան գումարէն յիսուն հազար քսակը կ'ուստանդնուպօստը և երեք հարիւր հազար քսակը դուռն տեղերուն բընակիչներէն պիտի առնուի, անոնց ամեն մէկուն կարողութեանը յատուկ ուղարկութիւն ընելով։ Եւ մայրաքաղաքին ինկած բաժինը վեց ամսուան մէջ և միւս գաւառներունը

ինն ամսուան մէջ ամբողջապէս պիտի վճարուի պատրաստ դրամով։

Հասարակութեան հանգստութեան և երջանկութեանը համար առաւարակութիւնը կայսեր բարձր հրամանին համեմատ լուսաւորեալ և բարեխնամ կառավարութեան ըրած անխնայ ջանքը և անբուն հսկողութիւնը ոչ ոք կրնայ ուրանալ։ Աստի և երախտագիտութեան և հաւատարիմ հայտաւարութեան սուրբ պարտաւորութիւն մըն է ամեն բարձրագոյն հրամանաց հնազանդիլը։ Հասարակաց օգնութիւնն ալ մէկ անգամ արուելու թեթեւ հարկ մը ըլլալով, մանաւանդ և հպատակաց շահունու ֆեսան ազատուելուն համար վճարուած ըլլալուն, հաւաստի եմք թէ ամեն մարդ իւրաքանչիւր ըստ կարողութեան սիրով և հաճութեամբ պիտի վճարէ իր բաժնին ինկած մասը, ըստ որում և յատուկ ծառայութիւն մը պիտի համարուի։

Եւ այնպիսի կառավարութեան և տեղւոյն Վաղդիայ հիւպատոսին մէջ տեղը վէճ մը պատահեց։ Բարձրագոյն դուռը ըստ սովորական արդարաւորութեան յիշեալ դէպքին վրայօք մանրամասն ճիշդ տեղեկութիւն ըստանալու համար սրտեց որ յատուկ պաշտօնեայ մը ուղարկուի Նյուրիւն ուստի այս պաշտօնին՝ Բարձրագոյն դրան թարգմանատան առաջին թարգմանիչ Բեմիլ Էֆենտին ըստրուեցաւ, որն որ մէկ երկու շաբաթէն յիշեալ քաղաքը երթալու համար մայրաքաղաքէն մեկնելու է։

Եւ լրեմբ թէ Բարձրագոյն դրան ու Նյուրիւնի կուսակալ բարձրագոյն Վաղդիայ փաշայի մէջ տեղը կախ մնացած քանի մը քաղաքական գործերը կարգի դնելու և վճարեալ վախճան մը տալու համար Բարձրագոյն փոխարքային խորհրդական վեմիլ փաշայ Դուռն Էֆենտին Նյուրիւն պիտի երթայ։

Եւ Նեծազոր տէրութեան շոգեշարժ նաւատորմը օրէ օր զարգանալու վրայ է։ Բարձրագոյն կառավարութեան յատկացեալ շոգենաւերը հիմայ 18 կտոր են, որոնց ամենը մէկ տեղ 3700 ձիու ուժ ունին և անոնցին հետեւեալներն են։

Վեճիտի	ձի 450
Վիւսպիւրի սիւրուր	" 450
Թայիֆ	" 450
Վեճիլ պահրի	" 450
Վայիլի շատի	" 450
Լոսերի ձէտիս	" 300
Լոսիլի	" 180
Թայիլի պահրի	" 160
Փեյիլի շէֆէթ	" 160
Վեճիլի պահրի	" 160
Լոսերի խայր	" 120
Վեճիլի թիւարէթ	" 60
Լոսերի նիւզէթ	" 60
Փեյիլի խայր	" 60
Փեյիլի թիւարէթ	" 50
Լոսերի թիւարէթ	" 50
Վիւսիլ	" 50
Վիւսիլ փերվազ	" 40
Եւ շուրջակին աւելցնելու է առեւտրական ընկերութեան 8 շոգենաւերը, ահաւասիկ անոնց ալ անունները։	
Վալիթայի թիւարէթ	ձի 300
Շահ բէր	" 240
Փիւրսուտ	" 200
Վեճիլի թիւարէթ	" 200
Վաւալի պահրի	" 140

Լոսերի հատիտ	" 120
Վիւսիլի	" 120
Վաւալի	" 130

Յիշեալ 26 շոգենաւէն զատ 8 ալ նոր եկած են կամ գալու վրայ են դրուել ինչ բաներու համար։

Վեճիլի նստող բարձրագոյն Վրան դեսպան Վարաճա պէյը, Հանօվրայի թագաւորին աթուր նստելը Օսմանեան Վեճազօր Տէրութեան կողմանէ շնորհաւորելու համար, Հանօվրա պիտի երթայ, բարձրագոյն Վեճիլի զրկուած հրամանին համեմատ։

Բարձրագոյն դրան թարգմանատան ընտիր անդամներէն Վարաճա Վահակ աղայն Վաղդիայի Վալի Վեյ անուն երեւելի հեղինակին յորինած համառօտ Վաղաքական տրեւտութեան Վալի Վեյ Էֆենտին Էֆենտին թարգմանած էր, և այս անգամ վիւսպիւրի տուաւ։ Յիշեալ գրքին առնուելու օգտաւ տրուելուն առանց յիշելու կ'իմացուի, մեղ կը մնայ միայն Վահակ աղային տաճկերէն լեզուի մէջ քաջ հմուտ թէրբանցուցած ընտիր ոճը յարգի ընթերցողաց ուշադրութեանը յանձն առնել։ Վեճ ուրախութիւն է մեզի երբ մեր ազգակցաց կողմանէ վեհափառ կայսեր բարձր կամայքը համեմատ ուսու մնագիտութեան Տաճկաստանի մէջ տարածուելուն համար ջանացող մը կը տեսնանք։ Վանաւանդ պարտ կը համարեմք երախտագիտութեամբ յիշել նաեւ ան տեղս որ առաւարակութիւններն յիշեալ գրքին իւր հայտաւարաց շատ օգուտ ընելը հասկընալով և յատկապէս բազմաշան թարգմանչին նշխատանացը փոխարէն մը շնորհել և անով քաջալերելու մասը ալ կամենալով բարեհաճեցաւ հրամայել որ յիշեալ գրքը հրատարակուի և վիւսպիւրութեան ծախուցը համար ալ կայսերական գանձէն առատ օգնութիւն պարգեւեց։

ԱՐՏԱՐԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԱՆԳԱՆԱՆ Ի ՕՍՏՈՆ 27 փետրվարի 1852

Ըստ նոր տումարի։
Ինչպէս որ անցեալ շաբաթուան թերթերնու մէջ համառօտիւ մը ծանուցինք՝ Նիւզիլի կառավարութեան նախարարաց նախագահ Իօրտ Նոն Րոստիլի անակնկալ հրաժարման երեւելի լուրը՝ Վաղդիայի թիւթաւոր շոգենաւուն՝ ամսոյս 12 ին Ն. Տ. ուր բաթ օրը՝ մայրաքաղաքս հասնելով հաստատուեցաւ։

Յիշեալ նախագահին հրաժարականը տալուն պատճառը ազգային պահպան զօրաց հաստատուելուն համար ազգային խորհրդանոցին առաջարկած օրէնքները ընդհանրաշուրջանելու մտքը Իօրտ Փալմէրսթընի ըրած տոնեալութիւնն է։ Իօրտ Րոստիլի առաջարկէր էր որ ազգային պահպան զօրաց գունդերը կազմելու համար միայն Նիւզիլի բնակիչներէն երիտաւարները վիճակաւ ընտրուելով Իւլանտացիները ազատ ըլլան և յիշեալ զօրաց պաշտպանութիւնը միայն Նիւզիլի երկրին սահմանուի։ Իօրտ Փալմէրսթընի

մերթնքը պահանջեց որ աս օրէնքը Սխալեալ — Թագաւորութեան (Սեմին Պրիստինի) ամեն կողմանցը մէջ անխորաբար ի գործ դրուին, և իւրանալի երկիրը պաշտպանութենէ զուրկ չլըւայ:

Երբեմն ըստէն պաշտօնակիցը ըլլալով հիմայ հակառակորդը եղող Փալմերսթընի կառավարութեան գէմ ըրած յիշեալ առաջարկութիւնը ազգային խորհրդանոցին մէջ 11 ձայնից (քուէից) առաւելութեամբ ընդունուեցաւ, որով և ըստէն նախագահութեամբ հաստատուած նախարարաց ժողովոյն հրաժարուիլը հարկ եղաւ:

Ի օրոք ըստէն տեղը՝ Տէրպիի կոմսը, որ իւր հօրը կենդանութեան ժամանակը Ի օրոք Սթանլէյը յիշուէր, առաջին նախարար անուանեցաւ:

Յիշեալ կոմսը Լոնդոնի ազգային խորհրդանոցի հաշտակարար ատենաբաններէն մէկն է, և Ի օրոքեան խորհրդանոցին մէջ ընդմանը չիլայ ճարտարախօսութեան մասին:

Երբ նախագահը Ի օրոք ըստէն առաջ Լոնդոնի կառավարութեան նախագահ եղող յաւերժացի շատակ Սթ. Ուոլթերթ Փիլի կառավարութեան ժամանակը՝ անոր պաշտօնակից նախարարներէն էր. բայց 1846 ին առ մըտեաց մարտի հարկերուն վերնալուծն համար առաջարկուած (և ետքէն ի գործ դրուած) օրէնքներուն հաստատութեանը խորհրդակից կամ գործակից ըլլալ չուզելով՝ նախարարութենէն զատուեցաւ և Ի օրոքեան խորհրդանոցին մէջ պաշտպանողական կուսակցութեան գլուխ եղաւ: Եւ ուշագրութեան արժանի պարագայէն և առ հասարակ ամեն նորնախորհրդանոցներուն նախնադարձ գաղափարներէն՝ նոր կառավարութեան պարզապէս թիւի այսինքն պաշտպանողական ըլլալը կ'երեւի, ուստի և ուրիշ կամ ազատական կուսակցութեան անհամայն եղած է:

Կը կարծուի թէ աս այժմ Տէրպիի կոմսը երեւելի փոփոխութիւն մը չլիար առաջարկէ ազգային խորհրդանոցին, որուն համար ալ իրեն գէմ մեծ հակառակութիւն չապաստուի: Բայց ազգային խորհրդանոցին հիմնական անդամներուն մեծագոյն մասը (ֆրիթլէյս) ազատ առեւտրի քաղաքականութեան կուսակցի ըլլալուն համար՝ նախագահը մեծ ընդդիմութիւն մը տեսնալու ըլլայ նէ՝ կարելի է որ ազգային խորհրդանոցը լուծէ և նոր անդամաց ընտրութիւնը խնդրէ ազգէն, ինչպէս որ իւր ատենաբանութենէն ալ զօրութեամբ կ'իմացուի: Եւ ընդամենը՝ կոմսը Ի օրոքեան խորհրդանոցին մէջ ըսաւ:

« Իմ գաղափարներս արմատաց օրինաց » լըւայօք անփոփոխելի են և Երբայ չէ որ արմատեաց մարտային սուղը տէրութեան եւ կամայի մէջ չգտնուի: Երբ կանոնադրութեանց (ընտրողական օրինաց փոփոխութեան) առաջարկութիւնը բնաւ չլիար գործադրուի: (Օտար տէրութեանց հետ խաղաղութեան սկզբունքը ամենայն ուժով պիտի պաշտպանեմ. և ուրիշ երկիրներու ներքին գործոց միջամուխ ըլլալու իրաւունքը բոլորովին կը հերքեմ: Սեմին Պրիստինի ծովային և զինուորական զօրքը բաւական համարելով՝ օտար յարձակման նէ սնտի երկրի զորք ամենեւին կը մերժեմ:

Տէրպիի կոմսի նախագահութեան կազմուած նոր կառավարութեան գլխաւոր նախարարներուն ի պաշտօնէ հրատարակուած ցուցակը հետեւեալն է:

- Տէրպիի կոմս, առաջին նախարար
Սթ. Էտուարդ, Սթ. Էտուարդ, տէրութեան անտենադպիր
Լանդլէյ, կոմս, նախագահ պաշտօնէից ժողովոյն
Սթ. Պրիստինի Փարքը, արքունի կնքապահ
Սթ. Տի. Պրիստինի, նախարար եկամտից
Սթ. Պրիստինի, նախարար ներքին գործոց
Սթ. Պրիստինի, կոմս, նախարար արտաքին գործոց
Սթ. Տի. Փիլիպս, նախարար գաղութականաց երկիրներուն
Սթ. Պրիստինի, զուգոր, մեծ ծովային
Սթ. Պրիստինի, զուգոր, մեծ սպարապետ
Հարթլի, զուգոր, ընդհանուր հրամանատար թիւրքման
Տի. Պրիստինի, զուգոր

Սթ. Պրիստինի, նախագահ տէրութեան Զննչատանի գործոց

Սթ. Պրիստինի, նախագահ տէրութեան տեղապահ գործոց
Հարթլի, կոմս, ընդհանուր տեղապահ թիւրքման
(փոխարին)
Լորա Տի. Սթ. Պրիստինի, նախարար արքունի անտենադպիր
Սթ. Պրիստինի, արքունի փառաբան և օրենսդէտ
Կոմս Է. Պրիստինի, ընդհանուր (փոխարին) Կոմս Պրիստինի

— Կ'ըսուի թէ Տէրպիի կոմսը արտաքին գործոց նախարարութիւնը կամ իւրանալի փոխարքայութիւնը Ի օրոք Փալմերսթընին յանձնելու գեր է. բայց ազնուատոհմ գեղական սր այս մասին իրեն եղած առաջարկութիւնները չէ ընդունել: Ի օրոք Փալմերսթընի կուսակցի լրագիրները կը գրեն թէ անոր ժամանակը գեղ չէ հասած, և գալու ըլլայ նէ կառավարնախորհրդի, այսինքն տէրութեան նախարարաց նախագահի բարձր պաշտօնին մէջ կուզէ գտնուիլ:

— Ի օրոք Սթ. Պրիստինի յաջորդող Փալմերսթընի կոմսը գեղ քաղաքականութեան ասպարէզին մէջ երեւելի եղած չէ. իւր գաղափարները Ի օրոք Փալմերսթընի նախորդ Լոնդոնի կոմսին գաղափարացը համաձայն ըլլալով՝ նոյն ընթացից հետեւելիքը կը գուշակուի: Կաղզիոյ հասարակապետութեան նախագահ իշխանին հետ շատ ատրիներէ ի վեր բարեկամական յարաբերութիւններ ունի, որոնք փոխադարձ սիրոյ և յարգանաց վրայ հիմնուած են: Կոմսը հիշատակ չաւ Լորա Տի. Պրիստինի իշխանը համարելով իրեն մէջ բանտարկուած ժամանակները Փալմերսթընի կոմսը շատ անգամ այցելութիւն կընէր: Ի հարկէ աս երկու երեւելի անձանց սոսկական կենաց մէջ ունեցած բարեկամութիւնին քաղաքական կեանքերուն մէջ ալ շարունակելով՝ Լոնդոնի և Կաղզիոյ տէրութեանց մէջ տեղը բարեկամական յարաբերութիւնները աւելի հաստատուիլով պահպանուի:

— Ի օրոք Սթ. Պրիստինի կոմսը գտնուող արտաքին կարգի գեղական և լիտուտար իշխանութիւն ունեցող նախարար Սթ. Պրիստինի Սթ. Պրիստինի փետրվարի 21 ին Լոնդոնի նախորդ արտաքին գործոց նախարար ի ծակից Լ. Յոյսի Սթ. Պրիստինի միջնորդութեամբ զննչատանի թագաւորացի ներկայացուց, և նոյն օրը Սթ. Պրիստինի մատամ Սթ. Պրիստինի արքունի պալատը ճաշելու սրտիւր ունեցան:

ՌՈՒՍՍԱՍՏԱՆ: Փետրվարի 12 փետրվար 1852:

Պարսից Շահի արտաքին կարգի գեղական Սթ. Պրիստինի Սթ. Պրիստինի իշխանը Ռուսաց վեհապետ կայսեր պալատը երթալով՝ նոյն մեծութեան սիրով ընդունուեցաւ:

— Նոյն թուականով եկած լուրերէն կ'իմանալ թէ Ռուսաց տէրութեան արտաքին գեղական գիւր բարձրացեր է. Կաղզիոյ և Տի. Պրիստինի համար շատ ծախս առնուելով:

— Կարթագենի թէօսոսիա (Քէֆէ) երթալու երկաթուղին շինութիւնը սոսկական ընկերութեան մը յանձնուեցաւ կայսերական հրամանաւ: Յիշեալ ընկերութեան գլխաւոր ընկերութիւնը 30 միլիոն արծաթ ռուբլի կամ 540 միլիոն օսմանեան դահեկան է, որուն ապրիլին շահը հարկերէն չորս պիտի ըլլայ տէրութեան երաշխաւորութեամբ: Կարթագենի թէօսոսիա կ'երջի նեղուցին մօտ, սե ծովու նաւահանգիստ մը ըլլալով՝ յիշեալ երկաթուղին այնչափ ծախսը կ'արժէ օգտակարութեանը համար:

— Փետրվարի 12 թ. Կարթագենի երթալու երկաթուղի մը շինուելու կայսերական հրաման եղաւ: Յիշեալ երկաթուղին շինութեան վերակացութիւնը հաղորդակցութեան ճանապարհաց և հասարակաց շինութեանց տեսչին օգնական Սթ. Պրիստինի զին յանձնուեց է:

— 20 փետրվարի. Պարսիստինի իշխանը Շահին հրամանատարութեամբ պատերազմող Չեքքէններուն հետ երկու օր սաստիկ կռուելով Չեքքէնի մօտերը երեւելի յաջութեամբ մը ըրեր է:

ԳԱՂԱԴԱ: Լոնդոնի և հանգստութեան անթերի է բոլոր Կաղզիոյ մէջ: Եւ թէպէտ ստեղ ստեղ կը գտնուին խառնակ գործաւորներ որոնք կը նախատեն երբեմն օրէնքը իր ժողովոյն պաշտօնատարութեան՝ կառավարութեան կողմէն ընտրուած հետաքննարկութեան ընդհանուրին նայելով աւանդ անկիրթ անձանց վարմունքը հասարակութեան խոհեմագոյն մասին մտալով վրայ մեծ ազդեցութիւն մը չիլար ունենալ:

— Փետրվարի 24 ին օր 1848 ի յիշատակ խառնակ տարեգարծի օրն էր՝ քանի մը անձինք Պարսիստինի սիւնի քով գտնուէին ծաղկոյն պոսկներ վրան գնելու պատճառանօք ի յիշատակ յիշեալ երեւելի ուսուր. բայց որովհետեւ գաղափարաւորի և հետաքննարկման ժողովները չափազանց բաղմունքեամբ ըսկրան Պարսիստինի հրատարակին մէջ գուշակութիւնը ստիկանութեան գործակալները զանազ ցրուեցին և աւելի անհապաղեցներ ձեռք առալ ըրին:

— Փետրվար 28 փետրվարի 1852: Նախագահ իշխանին նկարագրով կարուած 5 ֆունտայն նոր դրամները գուշտ արուուեցան: Կ'ըսեն թէ յիշեալ արծաթի դրամներուն վրայ եղած գլուխը կատարեալ նմանութիւն մը չունի, և Լորա Տի. Պրիստինի խորհրդանոց և հաստատամատ նշանները չի ցուցնէր:

— Թուրքիոյ պալատը նախագահին տուած մեծ խնձոյց հանգստը շատ փառաւորապէս կատարուեց է:

— Հասարակապետութեան բոլոր նախարարները զօրապետները և բարձր աստիճանի պաշտօնեաները նաեւ օտար տէրութեանց Փարէզ գտնուող գեղականները և ուրիշ շատ երեւելիներ ընդ ամենը մօտ 6000 անձինք ներկայ էին աս իշխանական հրաւիրանոց:

— Սթ. Պրիստինի պալատը որ նախագահ իշխանին ամառային բնակարանը պիտի ըլլայ, մեծագոյն կը զարգարուի կոր:

— Լոնդոնի նախարարաց փոփոխութեան պատճառաւ՝ Կաղզիոյ հասարակապետութեան պարտամուրհակներուն արժէքը փոքր ինչ պահուելու հակեցան:

— Յալիսի իշխանը Լորա Տի. Պրիստինի շինուած պալատը ի յիշատակ Նաթ. Քէօն կայսեր քառաձի կառք մը պիտի գրուի, առաջիկայ օգոստոսի 15 ին կատարուելու տարեգարծի հանդիսաւոր օծմանմբութեան համար: Կարգի ընթերցողները գիտեն թէ յիշեալ ամառ իւր Նաթ. Քէօնի ծննդեան օրին տարեգարծն է:

— Երբեմն Սթ. Պրիստինի Կաղզիոյ կողմէն արտաքին կարգի գեղական ընտրուած Ի օրոք Քառ. Քէօնի նախարար Փարէզ համարելով փետրվարի 23 ին իւր պաշտօնի վերջականը Կաղզիոյ հասարակապետութեան նախագահ իշխանին յանձնեց:

Ի օրոք Քառ. Քէօն Ի օրոք Սթ. Պրիստինի եղբորորդին և Կաղզիոյ ազնուականաց աւանդներ երեւելի գերդաստաններէն մէկուն անդամ է: Կոր գեղականին հայրը որ Երբեմն Սթ. Պրիստինի առաջ Կաղզիոյ գեղական էր Լորա Տի. Պրիստինի կառավարութեան մօտը Փարէզ մեղաւ:

Ինչպէս որ վերը ըսինք նախագահի հրամանաւ Կաղզիոյ մետաղեայ դրամները այսուհետեւ իւր գլխոյ նկարագրով պիտի ըլլան: Փարէզի փոփոխանոցը (կարգիստ) հասարակապետութեան նշանադրաւ շատ ստիկարուած է, թէ սոսկ և թէ արծաթի: Կը հաշուեն թէ՝ նոր դրամները կարուելի սկսած ատեն հիններէն հազար միլիոն ֆունտի չափ լըւալու արժանի ըլլայ:

ԱՒՍԴՐԻԱ: Սթ. Պրիստինի բաղմունքեամեան ճեմարանի աշակերտաց մէջ մօտերս գաղանի ընկերութիւններ յայտնուեցաւ, որոց զիտաւորութիւնը քաղաքական խառնութիւն հանել կ'երեւէր: Երբեմն չափ աշակերտներ բանտարկուեցան և ճեմարանի կառավարիչն ալ փոխուեցաւ:

— Վէնայի պանդան նոր պայմանագրի մը զօրութիւն տեսնուեալ տարւոյ միջոց ֆիւրթընտը վերջին փոխառութիւն մասնակցի չափով ըլլայ : Յիշեալ պայմանագրին մէկ քանի յօդուածը տեսնուած թիւով թաղարանին պանքայի մէջ շատ նախ արգիւտելու նպատակաւ գրուած է : Պանքայի պարտքը այսուհետեւ հասարակաց պարտուց պէտք գրուած անհատական անպահովութիւն պիտի ունենայ :

— Վազրիւն տեսնուած երկրները մտած ապրանքներուն մարտի տուրքը 1850 տարւոյն մէջ 18.467.100 ֆիւրթընտ եւ երկրէն գուրս ելած ապրանքներուն տուրքը 1.063.100 ֆիւրթընտ եղեր է :

— Քանի մը տեսնուածն է մասնաւորաբար Ռուսիոյ Վազրիւն եւ Վազրիւն նիւրա կապուած թիւով տարածուած լուրերը անհիմն են, կը գրէ Վ. իննայի ըստ լրագրի, որ կը յաւելու թէ տեսնուած թիւները միայն մէկ քանի վրայ համաձայն են, որ է Վազրիւն այժմեան քաղաքական վիճակին անկաւ փոխ մնալը :

— Սիւրիոյ նահանգաց մէջ գտնուող Վազրիւն գործակա տար Սուրիո շուրջման նիւն ընթացքը կատարեալ հաւանութիւն գտած իւր տեսնութեան կառավարութեանն է :

— Վազրիւն վեհապետ կոչուող փետրուարի 28 ին Վ. իննայի հասաւ ուր կը գտնուէր նաեւ Ռուսիոյ մեծ գուրս կատարողին կայսեր րորդին :

ԱՄԵՐԻԿԱ : Նիւ Եորք 11 փետր. 1852 . Սիւրիո Քաղաք ծերակոյտի մէջ յայտնեց թէ միացեալ նահանգաց կառավարութիւնը հաստատ մտադրեալ է Վազրիւնի աղտոտութեանը պատճառ եղող յաւերժացի շատակ Ուաշինկթընի վերջին տեսնութեանը մէջ գրուած պատուէրին հետեւեալով՝ օտար աղբաց գործողը մէջ չխառնուելու սկզբունքին հետեւնալ :

Սիւրիո Քաղաք տեսնութեան ալ վերջիշեալ գաղափարը պաշտպանելով՝ լուս թէ հարստահարեալ փողովորդը համար համա կրութիւն ցուցնել պէտք է, բայց ան ըզգացմունքը զինուորեալ զօրաց օգնութիւն ընելու գրգռելու չէ երբեք :

— Սիւրիո հիմայ չըսուած արագութեամբ գնալու շուրջեալ մը կը շինուի կոր Նիւ Եորք քաղաքը որ 5 ժամու մէջ 150 մղոն պիտի երթայ եւ 3000 ճանապարհորդ տանելու է : Եւ արագութիւնը շուրջեալ ասիւրա կան է նէ ալ ծովու ալեաց կամ ուրիշ ջուրերու մէջ երթելու ժամանակ ընելու շուրջեալ մը աներկիւր փոխառութեամբ չափաւ ուրիշ : Եւստ ամենայնիւ արուեստիւ եւ հը նարիւք շատասանի անհատաւոր քանի կա տարուեցան լուսաւորեալ աղբաց մէջ :

ՏԱՆԻՄԱՐԻՍ : Քաղաքական երեւելի լուր մը չկայ յիշատակութե արժանի : Քօփէնհագի տարիականութեան տեսնութիւնը աւմեն տարի յիշեալ մայրաքաղաքին փողոցներուն մէջ գինարբեցութեամբ մեծանոցներուն վիճակագրական ցաւով հաշիւը կը հրատարակէ : Սոսերս հրատարակուած հաշիւէն կ'երևի որ անցեալ տարի այսինքն 1851 ին մէջ տարիականութե գործակալներուն եւ գիշերային պահապաններուն գտած գինեհար մեծանոցներուն թիւը մինչեւ 591 ի հասեր է, որոց 150 ը կին եւ 441 ը մարդ է : Եւս թիւը նախնի թայ տարուան թիւոյն վրայ 73 անձամբ աւելի է :

Եւս ատեն ինքնաշարժութեամբ անձնատար եղողներուն զուգորդ պատմութիւնը իւր բաւ ըլլայ գաղափարաւոր ուրիշ աղբերու մէջ ալ ցանկուած գինեհարներուն, որոնք իրենց անձնական պատիւը կորուսանելէն զատ ինքզն զաւակայր հայրն գինը կը տանին իրենց մոլութեանը կը զոհեն :

ՍՊԱՆԻԱ : Ստորիտ 22 փետր 1852 : Վեհապետ թագուհին իւր նորածին աղջկան Վազրիւն իշխանուհւոյն ստրկութե անկում մինչեւ մահը վայելելու իրաւունքով 12 հազար ուսու տարեկան թոշակ կապէ :

— Թագուհին փետրուարի 2 ին վերաւորուած ատենը հագած մեծագին զգեստն ու այն օրը վրան գտնուած բոլոր անհատական զարդերը փառաւոր հանգիստ Վազրիւն ըսուած Վ. Վազրիւն անհատական զգեստը իւրը ընծայ : Վ. երարիւն վրայ գաշոյնին ծայրով բացուած ծակը եւ սպիտակ աքիսներուն (քաբուս քիւրք) վրայ արեան քանի մը բիծեր կը տեսնուին : Եւս թանկագին ընծան արքայատանը Վերինոյն եղեւնագործութեը ցաւով յիշատակ մը պիտի ըլլայ յիշեալ եկեղեցւոյն մէջ :

ՓՕՐԹՈՒԿԱՆ : Իսպոն 22 փետր. 1852 . Փարթուկի մէջ զօրք ժողովուրդ եւ աւանց պահակապանի գտնուած բերդերը շուրջով մը թնդանութեամբ զինուորներով ամրացնելու հրաման եղեր է : Եւս անանկալ պատրաստութիւնները կամ օտար յարձակմանց երկիւղէ եւ պատերազմի կասկածէ պատճառուած են, եւ կամ Օնտոնի կառավարութեան թեւեղութեամբ են, ինչպէս որ ոմանք Վ. իսպոնի մէջ Վազրիւն ունեցած քաղաքական աղբեցութեանը վրայ հիմնելով՝ հաւատալ կուզեն :

ՀՈՒՈՎԱՐ : Պապական կառավարութիւնը քսան հազար զինուորներէ բաղկացեալ հաւովեական բանակ մը կազմելու վրայ ըլլալով Վազրիւն տեսնութիւնը մեծ գիւրութիւններ կը ցուցնէ ու Քօմա քաղաքը փոխ կուտայ որ յիշեալ բանակին կազմութեան կեդրոն ըլլայ :

— Փետրուարի 18 ին հրատարակուած օսէր Վազրիւն օման լրագրի կը ծանուցանէ թէ Պիոս իններորդ Հռոմայո Պապը կրկին քահանայապետական վճիռներով՝ երկու երանքներ ի թիւս սրբոց գասակարգեր է : Յիշեալ երկու երանքներէն մէկը Յիսուսեան կրօնաւորներէն Փատրէ Ղիովաննի տի Պրիթթօ անուն վարդապետն է, որ 1693 ին արեւելեան շնորհաց մէջ նահատակուեր է եղեր, եւ մէկը սրբոյն Յովհաննու կարգի եղբայրներէն Փատրէ Յիովաննի Կրանտէ անուն վարդապետն է որ նախնիւք Գաղա Վերջեր թիւով իւր մեր շատ հրաշագործութիւններ ընէր է եղեր :

ԱՂԻԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Եւս միանայ սուրբ Վազրիւն կը գրեն, թէ սրբապետաց Վազրիւն Սիւրիոյն շուրջափայլ Վազրիւն գիտնական վարդապետը Վի Ուազրիւն է որ յիշեալ քաղաքին աւերակաց ճիշդ ստորագրութիւնը ընէ : Յիշեալ քաղաքը որ մէկ ժամանակ աղբոյնի վերջին փառաց ու շրջութեան կեդրոնը եղած էր, այն երեւելի քաղաքը ուր անհամար հոյակապ շինուածներ կային ի նշան աղբոյնի բարեպաշտութեան, աղբաւարիւրութեան ու հարստութեան, այն քաղաքը կը ըսեմք, բարբարոս աղբաց բռնաւորներուն շնորհքը եւ երբեք պատահած սոսկալի գեանաշարժեղէն կործանութեամբ ու բնակիչները յետին չքաւարութեամբ տոտանգական տարածութեամբ հիմայ ցաւ է ըսել անբնակ աւերակաց կոյտ մըն է :

Վազրիւն յայտնի է թէ քանի քանի աղբաւոր սրտերու արտասուաց աղբիւրներ բաւցեր է Վազրիւն ցաւով վիճակը, ամենուն լուսած ու կարգայած բաներն են անոր վրայ գրուած տեսակ տեսակ պատմութիւնները, ողբերգութիւնները եւայլն, ուստի եւ ամեն մարդ գիտէ թէ ինչքան տարբերութիւն կայ յիշեալ գանազան տարբերութեանց մէջ :

Վազրիւնապետ Վազրիւն վարդապետին աղբաւորական ոգին եւ ընտիր գրչին վառվառուն սնը (որն որ աղբոյն լրագրաց միջոցաւ հրատարակուած քանի մը արձակ եւ տաղաչափեալ բանասիրականներուն եւ ուրիշ տպուած գրքերուն մէջ տեսած ենք) առաջուց մեղ ծանօթ ըլլալով կը յուսամք որ հազ

ուաղիւտ եւ աղբաւորաց համար շատ թանկագին մէկ գիրք մը պիտի վաճառէր շայոց գրականութեան ու պատմութիւնը : Եւ որ աւելի գովելին է՝ վեհապետ Վազրիւնապետը յիշեալ գիտնական վարդապետին աս ցանկ կալի պաշտօնը յանձն ըրած ժամանակը՝ յառկապէս պատուիրէր է որ ճիշդ եւ հարադատ ստորագրութիւնը ընէ, որպէս զի մինչեւ հիմայ Վազրիւն վրայ գրուածներուն մէջ եղած տարբերութիւններէն սրտաւրուած կարծիքները փարատուին :

Ուստի անհամար կ'ըստեսեմք արժանապատիւ Վազրիւն վարդապետի աշխատանոց բաւրեղ պատուը տեսնալու ցանկալի օրին, եւ աներկիւր եմք որ մեր այս մասին անկալութեանները լիովին եւ գերազանցութեամբ պիտի ընշուին :

Վազրիւն սրբապետաց Վազրիւնի աւանակ աղբաւորական երեւելի գործոյն համար մանաւանդ եւ անոր կատարումը շնորհափայլ Վազրիւն վարդապետին յանձնելուն համար (գուրբ ընտրութիւն) մեր շնորհակալաց պարտաւորութիւնը կատարելու կը փութամք :

— Սրբուհւոյ Հռիփսիմէի անուամբ Երեւան քաղաքը հաստատուած աղջկանց ուսումնարանի տարեկան հաշիւը Ռուսաց իշխանուն լրագրին մէջ հրատարակուած ըլլալով՝ ինքնութեամբ հոգւոյ տեսանք որ յիշեալ քաղաքի աղբաւոր հայերը մէկ տարուան մէջ յօդուած ուսումնարանին 9625 արծաթ ուսուցի կամ մօտ 175.000 օմանային գահեկան ընծայեր են : Եւս գումարը յիշեալ աղբօգուտ գործոյն հաստատութեանը եւ բարեյաջող յառաջադիմութեան անընդհատ շարունակութեանը բաւական կ'օգնէ : Եւստատմաստոց հայաղբաց ասանկ առատաձեւն ընծայաբերութիւնը մեծ գովութեանց եւ աղբոյնի շնորհակալաց արժանաւոր է, եւ մեծ ապացոյց է որ Երեւան բնակող հայերը աղջկանց կրթութեան օգուտն ու հարկաւորութիւնը աղբէ հասկըցեր են : Եւստի երախտագիտութեամբ եւ պարծանք կը յիշատակելի նաեւ յիշեալ ուսումնարանի հոգաբարձու մեծագործ պարոն Սիւրիո տէր Վրիգորեանի յատկապէս իւր անձնական քրտակէն շնորհած 4500 արծաթ ուսուցի որ 80.000 զուգուշէն աւելի կ'ընէ : Եւս բարեպաշտական գործոյն գովութիւնը իրեն կից է եւ ամենեւին օտար գրուածաց կարօտութիւն չունի : Եւսանկ առաքինութեանց հրատարակութիւնը որ Երեւան Վազրիւն յաւտուկ պարտաւորութիւնն է՝ մեղի մեծ ուրախութիւն կը պատճառէ, ինչու որ քաջաշուք եմք որ այս կողմերն ալ առաքինի անձնք անպակաս ըլլալով՝ ձեռքերն են եկած միջոցները յօդուած աղբիս ի գործ գնելու իւրաքանչեւ եւ բարի օրինակ կրնայ ըլլալ : Եւստի ինք աղջկանց կրթութեան գիտաւոր առարկային վրայ քանի մը խօսք գրելու այս բարեպաշտ հաւիթը չկորուսանել, բայց այս օրուան թերթին մէջ լրաց շատութեան բաւական տեղի չունենալով՝ ուրիշ ժամանակի ձգելու պարտաւորեցանք :

— Վազրիւն Վազրիւն պատուական լրագրին 410 երորդ թերթին մէջ ուրախացի սրտիւ կարգացինք հետեւեալ միւլթարական լուրերը :

Վարդապետական նահանգի վիճակաւոր աւաջնորդ գերապատիւ տէր Սահակ Սաթուհեանց արեւդան արքեպիսկոպոսը Վազրիւն հասնելուն պէս՝ անմիջապէս հոգ տարաւ օրինաւոր դպրատուն մը հաստատելու : Յիշեալ ուսումնարանին հիմնարկութիւնը անցեալ տարի յունիսի 30 ին կատարուեր է : Եւստի թիւը կամաւոր ստորագրութեամբ ժողովուած գումարներով բաւական յառաջացեր է, բայց կատարումը ուրիշ քաղաքաց բարեպաշտ աղբոյնոց նպատիցը կարօտ է եղեր, որուն պարտ կը համարեմք հրաւիրել աղբաւոր հայաղբները :

— Սուրբ Երեւանի մայր ամենապատիւ Պատրիարք տէր Յովհաննէս սրբաղան արքեպիսկոպոսը եւ Պետրութի բոլոր արժանապարգ միաբանութիւնը ցանկալով շայոց վանք մը

